

Риёзус солиҳийн шарҳи / Ҳаё ва унинг фазилати ҳамда у билан хулқланишга одатланмоққа тарғиб қилиш ҳақида / 1523-ҳадис

1523 - وَعَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ أَصْحَابَ الصُّفَّةِ كَانُوا نَاسًا فَقَرَاءً، وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَرَّةً: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامٌ اثْنَيْنِ، فَلْيَذْهَبْ بِثَالِثٍ، وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامٌ أَرْبَعَةً فَلْيَذْهَبْ بِخَامِسٍ بِسَادِسٍ» أَوْ كَمَا قَالَ، وَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَاءَ بِثَلَاثَةٍ، وَانْطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَشْرَةٍ، وَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ تَعَشَّى عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ لَبِثَ حَتَّى صَلَّى الْعِشَاءَ، ثُمَّ رَجَعَ، فَجَاءَ بَعْدَ مَا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ، قَالَتْ امْرَأَتُهُ: مَا حَبَسَكَ عَنْ أَضْيَافِكَ؟ قَالَ: أَوْ مَا عَشَّيْتَهُمْ؟ قَالَتْ: أَبَوْا حَتَّى تَجِيءَ وَقَدْ عَرَضُوا عَلَيْهِمْ. قَالَ: فَذَهَبْتُ أَنَا، فَاحْتَبَأْتُ، فَقَالَ: يَا عُثْرُ. فَجَدَعَ وَسَبَّ، وَقَالَ: كُلُوا لَا هَيْئًا، وَقَالَ: وَاللَّهِ؛ لَا أَطْعَمُهُ أَبَدًا، قَالَ: وَابْتَغِ اللَّهَ؛ مَا كُنَّا نَأْخُذُ مِنْ لُقْمَةٍ إِلَّا رَبًّا مِنْ أَسْفَلِهَا أَكْثَرَ مِنْهَا حَتَّى شَبِعُوا، وَصَارَتْ أَكْثَرَ مِمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ، فَنَظَرَ إِلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ لَامْرَأَتِهِ: يَا أُخْتُ بَنِي فِرَاسٍ؛ مَا هَذَا؟ قَالَتْ: لَا وَفَرَّةٌ عَيْنِي؛ لَهِيَ الْآنَ أَكْثَرَ مِنْهَا قَبْلَ ذَلِكَ بِثَلَاثِ مَرَّاتٍ!! فَأَكَلَ مِنْهَا أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ - يَعْنِي يَمِينَهُ - ثُمَّ أَكَلَ مِنْهَا لُقْمَةً، ثُمَّ حَمَلَهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَصْبَحَتْ عِنْدَهُ. كَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِ عَهْدٍ، فَمَضَى الْأَجَلُ، فَتَفَرَّقْنَا اثْنِي عَشَرَ رَجُلًا، مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْاسٌ، اللَّهُ أَعْلَمُ كَمْ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ، فَأَكَلُوا مِنْهَا أَجْمَعُونَ.

وفي رواية: فَحَلَفَ أَبُو بَكْرٍ لَا يَطْعَمُهُ، فَحَلَفَتِ الْمَرْأَةُ لَا تَطْعَمُهُ، فَحَلَفَ الضَّيْفُ - [] أَوْ الْأَضْيَافُ - [] أَلَّا يَطْعَمَهُ - أَوْ يَطْعَمُوهُ - حَتَّى يَطْعَمَهُ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: هَذِهِ مِنَ الشَّيْطَانِ!! فَدَعَا بِالطَّعَامِ، فَأَكَلَ وَكَلُوا، فَجَعَلُوا لَا يَرْفَعُونَ لُقْمَةً إِلَّا رَبَّتْ مِنْ أَسْفَلِهَا أَكْثَرَ مِنْهَا، فَقَالَ: يَا أُخْتُ بَنِي فِرَاسٍ؛

مَا هَذَا؟ فَقَالَتْ: وَفَرَّةٌ عَيْنِي؛ إِنَّهَا الْآنَ لَأَكْثَرُ مِنْهَا قَبْلَ أَنْ نَأْكُلَ فَأَكْلُوا، وَبَعَثَ بِهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكَّرَ أَنَّهُ أَكَلَ مِنْهَا [خ 6141].

وَفِي رِوَايَةٍ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ: دُونَكَ أَضْيَافُكَ؛ فَإِنِّي مُنْطَلِقٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاقْرَئْ مِنْ قِرَائِهِمْ قَبْلَ أَنْ أَجِيءَ، فَاذْطَلِقْ عَبْدَ الرَّحْمَنِ، فَأَتَاهُم بِمَا عِنْدَهُ، فَقَالَ: اطْعَمُوا، فَقَالُوا: أَيْنَ رَبُّ مَنْزِلِنَا؟ قَالَ: اطْعَمُوا، قَالُوا: مَا نَحْنُ بِأَكِلِينَ حَتَّى يَجِيءَ رَبُّ مَنْزِلِنَا، قَالَ: اقْبَلُوا عَنَّا قِرَائَكُمْ؛ فَإِنَّهُ إِنْ جَاءَ وَلَمْ تَطْعَمُوا لَنَلْقَيْنَ مِنْهُ، فَأَبَوْا، فَعَرَفْتُ أَنَّهُ يَجِدُ عَلَيَّ، فَلَمَّا جَاءَ تَنَحَّيْتُ عَنْهُ، فَقَالَ: مَا صَنَعْتُمْ؟ فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ؛ فَسَكَتُ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ؛ فَسَكَتُ، فَقَالَ: يَا غُنْتَرُ؛ أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ إِنْ كُنْتَ تَسْمَعُ صَوْتِي لَمَّا جِئْتُ!! فَخَرَجْتُ، فَقُلْتُ: سَلْ أَضْيَافَكَ، فَقَالُوا: صَدَقَ، أَتَانَا بِهِ، فَقَالَ: إِنَّمَا أَنْتَظِرُكُمْ، وَاللَّهِ؛ لَا أَطْعَمُهُ اللَّيْلَةَ، فَقَالَ الْآخَرُونَ: وَاللَّهِ؛ لَا نَطْعَمُهُ حَتَّى تَطْعَمَهُ، قَالَ: وَيْلَكُمْ!! مَا لَكُمْ لَا تَقْبَلُونَ عَنَّا قِرَائَكُمْ؟! هَاتِ طَعَامَكَ، فَجَاءَ بِهِ، فَوَضَعَ يَدَهُ، فَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ، الْأُولَى مِنَ الشَّيْطَانِ فَأَكَلْ وَأَكْلُوا. [خ 6140] مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ [خ 602، م 2057].

قَوْلُهُ: «غُنْتَرُ» بَعَيْنٍ مُعْجَمَةٍ مَضْمُومَةٍ، ثُمَّ نُونٍ سَاكِنَةٍ، ثُمَّ تَاءٍ مُثَلَّثَةٍ، وَهُوَ: الْعَيْ الْجَاهِلُ، وَقَوْلُهُ: «فَجَدَّعَ» أَيِ شَتَّمَهُ، وَالْجَدَّعُ: الْقَطْعُ. قَوْلُهُ: «يَجِدُ عَلَيَّ» هُوَ بِكَسْرِ الْجِيمِ، أَيِ: يَغْضَبُ.

1523. Абу Муҳаммад Абдурахмон ибн Абу Бакрдан розияллоху анху ривоят қилинади.

«Суффа аҳли* камбағал кишилар эди. Бир сафар Набий соллаллоху алайҳи

васаллам: «Кимнинг икки кишилик егулиги бўлса, (суффа аҳлидан) учинчи(киши)ни олиб кетсин, кимнинг тўрт кишилик егулиги бўлса, бешинчи ё олтинчисини олиб кетсин», дедилар – ёки шу каби гап айтди. – Абу Бакр учтасини олиб келди.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўн кишини олиб, йўлга тушдилар. Абу Бакр Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларида кечки овқатни еди. Сўнг то хуфтонни ўқигунча қолиб кетиб, кейин қайтди. Сўнгра кечанинг Аллоҳ хоҳлаганича қисми ўтганда етиб келди. Аёли у кишига: «Меҳмонларингиздан (уларнинг олдига киришдан) сизни нима ушлаб қолди?» деди. У: «Уларга кечки овқат бердингми?» деди. «Келмагунингизча кўнишмади. Уларга (таом) тутишди», деди. Мен бориб, яшириниб олдим. (Абу Бакр:) «Эй пандовақи!» деди. «Қулоқ-бурнинг кесилсин», деб қойиб, уришди-да: «Олинглар, еяверинглар» деб, кейин: «Ҳеч қачон емайман», деди.

Аллоҳга қасамки, луқма олганимиз сари (таом) тагидан ортиб, бундан ҳам кўпаяверди. Ниҳоят, тўйишди, (таом эса) аввалгидан ҳам кўпайган эди. Абу Бакр қараб, аёлига: «Эй Бану Фиросликнинг сингли, (бу қанақаси?)» деди. (Хотини:) «Кўз қувончим билан қасамки, ҳозир у олдингидан уч баробар кўпроқ!» деди. Ундан Абу Бакр ҳам еди. «(Мени бунга ундаган) шайтон эди», деди-да, – яъни қасамига – ундан бир луқма еди. Кейин уни Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга олиб бориб, у зотнинг ҳузурларида тонг оттирди.

Биз билан бир қавм ўртасида аҳд бор бўлиб, унинг муддати тугаган эди. Биз ўн икки кишига ажратилдик, ҳар бир киши билан бирга улардан (ўша қавмдан) бир гуруҳ бор эди. Ҳар бир киши билан бирга қанча одам борлигини Аллоҳ Ўзи билади. Бироқ у зот улар билан бирга одам юборгандилар. Уларнинг ҳаммаси ўша таомдан ейишди».

Бошқа ривоятда: «Абу Бакр розияллоҳу анҳу у овқатдан емайман деб қасам ичдилар. Хотинлари ҳам емайман деб қасам ичди. Меҳмонлар ҳам (хонадон соҳиблари)

Бошқа ривоятда: «Абу Бакр: «У овқатдан емайман», деб қасам ичдилар. Хотинлари ҳам емайман деб қасам ичди. Меҳмон (ёки меҳмонлар) ҳам (хонадон соҳиблари) ейишмагунча емаймиз, деб қасам ичишди. Абу Бакр розияллоҳу анҳу: «Бу қасам шайтондир», деб овқатни олиб келишга буюрдилар. Қачонки овқат олиб келинганда, ундан едилар. Улар ҳам ейишди. Бирор луқма олинса, остидан кўпайиб, зиёдалашаверар эди. Абу Бакр: «Эй Бани Фирос, бу нима?» деганларида, хотинлари: «Кўзимнинг қувончи ҳаққи! Ҳозир бу таом, еганимизнинг аввалги ҳолатидан ҳам кўпайгандир», деди. Улар бу таомдан ейишди. Ҳамда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга бундан юбордилар. Ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васаллам ундан еганларини зикр қилдилар».

Бошқа ривоятда: «Абу Бакр ўғиллари Абдурахмонга: «Меҳмонларингни уйга олиб боргин. Мен Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига бораман. Мен бормасдан меҳмонларининг овқатларини бергин», дедилар. Абдурахмон меҳмонларни олиб келиб, ўз ҳузурларидаги таомни олиб келиб, «Бундан енглар», деди. Меҳмонлар: «Хонадон соҳиби қани?» дейишди. Абдурахмон яна: «Олинглар, енглар», дедилар. Меҳмонлар: «Хонадон соҳиби келмагунча емаймиз», дейишди. Абдурахмон: «Зиёфатларингизни биздан қабул қилиб олинглар. Чунки хонадон соҳиби келсалар, сизлар овқатланмаганингизни кўриб, ғазаблари келади», деганларида, меҳмонлар қабул қилишмади. Билдимки, отам келсалар, (бу қилган ишим учун) мендан хафа бўлардилар. Қачонки, отам келганларида, мен яшириниб олдим. Отам: «Меҳмонларга нима тайёрладинглар?» деб сўраганларида, уйдагилар (бўлиб ўтган воқеадан) хабар беришди. Отам: «Эй Абдурахмон», дедилар. Мен жим турдим. Кейин яна: «Эй Абдурахмон», дедилар. Мен жим турдим. Отам: «Эй пандавақи! Қасам ичаманки, агар овозимни эшитаётган бўлсанг чиқгин», дедилар. Мен чиқиб: «Меҳмонлардан сўранг», дедим. Меҳмонлар: «Ўғлинг рост гапиряпти. Бизга овқат олиб келди», дейишди. Абу Бакр: «Сизлар мени кутдингларми? Аллоҳга қасамки, мен бу кеча овқатланмайман», дедилар. Қолган кишилар ҳам: «Аллоҳга қасамки, сен овқатланмагунингча биз ҳам тановул қилмаймиз», дейишди. Абу Бакр: «Вой бўлсин! Нима учун зиёфатларингизни биздан қабул қилмайсизлар», деб таомни келтиришни буюрдилар. Қачонки у келтирилганда, овқатга қўлларини қўйиб, «Бисмиллаҳ», деб аввалги қасам шайтондир дедилар. У киши овқат ейишни бошладилар, улар ҳам ейишни бошлашди.

Муттафакун алайҳ.

Шарҳ: Набий алайҳиссаломнинг масжидлари олдида усти ёпиқ кичик бир жой бўлиб, ўша жой «суффа» дейилган. Ўша жойдан бошпана топган фақир ва оиласиз кишилар аҳли суффа дейилган.

Ҳадисда, Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг уйидаги таомга барака кирганлиги ҳақида сўз юритилмоқда. Пайғамбар алайҳиссалом Масжиди Набавийнинг суффа деб аталган ерида ётиб турган фақир мусулмонларни едириб ичиришни баъзан бошқа мусулмонларга топширганлар. Ўлчов, уч кишилик таоми борнинг тўртинчи қилиб бирини чақириши, тўрт кишилик таоми борнинг эса бешинчи ҳатто олтинчи кишини чақириб меҳмон қилиши эди.

Абу Бакрнинг меҳмон қилиш учун уйига олиб бориши сабаб бўлган бир ҳодиса учта ривоятда турлича келган. Абу Бакрнинг онт ичиб у таомдан емаслигини айтиши, меҳмонларнинг ҳатти-ҳаракатларига аччиқланганлигини кўрсатади. Чунки меҳмонлар рухсат берилган ҳолда улар олиб келган таомдан тотмасдан Абу Бакрни кутган эдилар. Ҳатто уни

кутиш билан қолмасдан, у таомдан Абу Бакр емағунича емасликларни айтиб Абу Бакрни қийин аҳволга туширган эдилар. Фақат охири яхшилик билан тугади. Ҳаммаси биргаликда таом едилар. Фақат ҳар олинган луқманинг кўпайиши ва барака кириши Абу Бакрни ҳайратга солди. Бу эса Аллоҳнинг Абу Бакр ва оиласига икромиди. Бу баракали таомдан Абу Бакр Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳам жўнатди. Мадинага келган кўп қабила бу таомдан еб тўйди.

Бу ҳолат Абу Бакрнинг иймон ва тақво эгаси, илоҳий икром ва каромат эгаси эканлигининг далилидир.

Манба: hadis.islom.uz

